

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Autoreferát / teze disertační práce

Španělsko-portugalská hranice jako multilingvní jazyková oblast

The Spain-Portuguese Border as a Multilingual
Language Region

Jan Mrva

Praha 2023

Školitel: prof. PhDr. Petr Čermák, Ph.D

Již z povahy zadaného tématu disertace vychází jako logické, že rukopis práce je dělen do dvou velkých tematických bloků, tj. do teoretické a praktické části. Záměrem není mezi nimi udělat tlustou čáru, nýbrž je vzájemně propojit, aby tak byl lépe zřetelný vztah mezi teoretickými východisky a analyzovanými daty z terénního výzkumu.

Obsah teoretické části se soustředí na dva celky. První z nich popisuje obecnou teorii multilingvismu a dalších důležitých sociolingvistických komponentů, které se na jeho utváření podílí, tedy jazykovou politiku a jazykové plánování, diglosie, ale také fenomény new-speakers a lingua receptiva. V této části se zabýváme Evropskou unií a Pyrenejským poloostrovem, a to především z hlediska jazykově-právního. V druhém teoretickém celku se již obracíme směrem ke španělsko-portugalské pohraniční oblasti. Zde také popisujeme jednotlivá specifika galo-portugalských jazyků a západních astursko-leónských jazyků.

V praktické části analyzujeme data pořízená během terénního výzkumu, který jsme zrealizovali v srpnu roku 2020. V rámci zpracování výzkumných dat jsme aplikovali poznatky z teorie vertikálního a etnolingvistické vitality.

1) Charakteristika španělsko-portugalského pomezí

Španělsko-portugalská hranice patří mezi ty politicky nejstabilnější a nejtrvalejší v rámci celého světa (Medina García 2006). La Raya, jak se jí říká ve Španělsku, nebo A Raia, v Portugalsku, byla poprvé vymezena v roce 1143, a to konkrétně její severní část poté, co Alfonso I. Portugalský porazil svého bratrance, Alfonse VII. Kastilského v bitvě u Valdevezu. Tímto donutil Kastilii uznat suverenitu Portugalska a vytvořit hranice v severní části dnešního Portugalska. Jižní hranice byla položena o více než sto let později v roce 1267 a stvrzena Badajozskou dohodou, kterou podepsali španělský král Alfonso X. Kastilský a portugalský král Alfonso III. Jižní hranice víceméně kopíruje koryto řeky Guadiany.

Další čtyři listiny, které se přímo týkají této hranice, tj. Dohoda z Alcañices(1297), Druhá badajozská dohoda (1801), Vídeňský kongres (1815),

Lisabonská dohoda (1864) a Pohraniční dohoda (1926) stanovují práva občanů žijících v její bezprostřední blízkosti, státní příslušnost vesnice Olivença a jejího okolí a zrušení mikrostátu Couto Misto v severní části Portugalska na hranici s Galicií.

Během posledních desetiletí se profil hranice výrazně změnil – došlo k jejímu otevření, což se podepsalo i na situaci jazykových variet, které se v jejím okolí vyskytují. Nutno podotknout, že uvedená jazyková rozmanitost je v současnosti ohrožena, jelikož nejenom globalizační procesy, kterým podléhá, oslabují jazykovou i kulturní identitu nebo dokonce vedou k její ztrátě. Za tímto postupným ústupem stojí různorodé faktory, zejména vymizení tradičního, izolovaného způsobu života typického pro daný areál, vyliďňování vnitrozemských vesnických oblastí, přítomnost moderních médií a lepší přístup k institucionalizovanému vzdělání. Samotné jazykové plánování a jazyková politika uplatňovaná v tomto areálu se liší v závislosti na tom, jestli se dané jazykové variety nachází na území Portugalska či Španělska. V případě Španělska jsou možnosti minoritních jazyků omezeny dlouhým schvalovacím procesem souvisejícím s přijetím autonomního statutu a jeho potenciálními změnami. Jednoznačně nejvyčerpávajícím aspektem v tomto procesu je pak povinná organizace referenda. V případě Portugalska se lze vzhledem k minimální přítomnosti variet odlišných od majoritní portugalštiny po zkušenostech s mirandštinou jenom dohadovat, jaké podmínky by takovýto proces vyžadoval.

Co se týče námi zkoumaných variant, které spadají do západní větve astursko-leonských jazyků, jejich socioligvistická situace je do velké míry odlišná. Začneme charakteristikou mirandštiny na území Portugalska a poté budeme pokračovat leonštinou na území Kastilie a Leónu ve Španělsku.

Mirandština jako jazyk používaný danou komunitou vznikl zhruba ve dvanáctém století, a to díky přesídlení obyvatel ze severu poloostrova. Svému zachování vděčí velké míře izolace od ostatních oblastí a velkých ekonomických center; náboženské, ekonomické a administrativní styky se udržovaly pouze s Leónem (Ceolin 2002) a mirandština převládala v každodenní komunikaci až do 17. století (Martins 1994).

První publikaci věnující se její situaci vydal roku 1882 José Leite de Vasconcellos s názvem *O Dialecto Mirandez*, kterou později rozpracoval do dvoudílné studie *Estudos de Philologia Mirandesa*. Absolutní jazyková izolace byla narušena dvěma skutečnostmi v druhé polovině 20. století: 1) v 50. letech bylo do oblasti zavedeno pravidelné radiové vysílání v portugalštině (později následovalo i to televizní) a za 2) během 50. a 60. let se uskutečnil projekt výstavby přehrad na řece Douro, která do oblasti přilákala velké množství monolingvních mluvčích z jiných částí Portugalska.

Dnes mirandština čítá něco mezi 4000 a 5000 mluvčími. Podle Hargitai (2013) mirandsky mluví maximálně 10 000 mluvčích s přihlédnutím k těm, co nemají v Miranda do Douro trvalý pobyt. Mirandštině byla roku 1999 zákonem 7/99 z 29. lednapřiznána speciální práva v oblasti Miranda do Douro, čemuž předcházela její kodifikace.

V místních školách je jako volitelný předmět vyučována od školního roku 1986/1987 na základních školách a od školního roku 2004/2005 také na školách středních. Mirandštinu je možné studovat na Univerzitě v Braze. Dále mimoškolně v dobrovolných kurzech.

Potenciální nebezpečí pro tuto jazykovou oblast představuje její folklorizace (Fishman 1991; Crystal 2000), která bezprostředně souvisí také s klesající stigmatizací. Od roku 1999 mirandština prošla obdobím boomu a velkého zájmu široké veřejnosti, uspořádalo se velké množství kongresů a přednášek, nicméně stejně jako klesá stigmatizace, klesá i konstantní zájem laické veřejnosti (Svobodová 2015).

Leonština, spadající taktéž do skupiny západních astursko-leónských jazyků, rozhodně neprošla dlouhým obdobím izolace jako mirandština, právě naopak, jazyková výměna se španělskými monolingvními městy byla častá. Důkazem může být i existence literárních soutěží děl psaných v leonštině v Salamance mezi 15. a 16. stoletím (Bartolomé Pérez 2007).

Problém leonštiny na druhou stranu tkví ve velkém počtu dialektů v daném jazykovém areálu. Tématikou se začal roku 1906 zabývat Menéndez Pidal a později i jeho studenti, a to až prakticky nepřetržitě do roku 1967. Jazyk pro ně představoval pouze předmět pro jejich diplomové nebo doktorské práce

a sám Pidal nepředpokládal, že se dočlová do konce 20. století, nýbrž že naprosto vymizí.

Leonština nebyla první úpravou zákona o autonomní oblasti Kastilie a Leónu vůbec zmíněna, což se změnilo až v roce 1999, kdy však leónština byla zmíněna jen velmi vágním, implicitním způsobem, a to jako jazyková modalita. Jazyk se stal explicitně předmětem ochrany kulturního dědictví až v úpravě z roku 2007. Prvkem, který nejspíš vedl k tak pozdnímu zavedení ochrany leonštiny do zmiňovaného zákona, je nejspíš absence její spisovné normy. Ta je územně rozdělena na čtyři celky: severovýchodní dialekty se drží centrální, asturské normy, ostatní tři se pak dělí podle jednotlivých organizací, které bojují za leonská jazyková práva. Faceira bere za normativní dialekt berciano-senabrés, Conceyu Xoven cepedano-alistanu a Fumientu zase zamorské varianty.

Výše zmíněné organizace se na druhou stranu zaslouží o propagaci a popularizaci jazyka. Organizují večerní kurzy, vydávají publikace, noviny a časopisy v leonštině a také pořádají literární soutěže. Skupiny jsou také politicky aktivní, z nichž Conceyu Xoven směřuje až k radikalizaci.

Dnes leonština čítá něco mezi 15 000 a 50 000 mluvčími (Bartolomé Pérez, 2007), tudíž v nejlvíce pozitivním odhadu pětkrát více než mirandština. Leonštinu je možné volitelně studovat na primárním a sekundárním stupni španělského vzdělávacího systému; na vysoké škole se vyučuje na univerzitě v Leónu.

2) Terénní výzkum

V praktické části práce jsme se věnovali oblasti západních astursko-leonských jazyků na španělsko-portugalském pomezí, kterými jsou mirandština a leonština. Výzkum jsme koncipovali na základě teorií týkajících se vertikálního a etnolingvistické vitality. Na následujících stranách se zabýváme popisem zkoumané oblasti a především popisem participace minoritních variet na utváření jazykové krajiny na portugalské a španělské straně hranice. Následně představujeme metodiku užitou pro účely sběru dat a dále data

vyhodnocujeme z hlediska demografického a posléze podle vertikalizačních a etnolingvisticky vitalizačních teoretických rámců.

Základní výzkumná otázka deskriptivní povahy v této práci je následující: Jakým způsobem se podílí jazyková politika konkrétního státu na utváření identity a postojů mluvčích zkoumaného minoritního jazyka? Na základě předchozích odstavců věnované problematice mirandštiny a leonštiny jsme proto formulovali následující hypotézy:

1. Předpokládáme, že vzhledem k odlišnému historickému a sociálně politickému vývoji Španělska a Portugalska se výpovědi týkající se minoritních variet budou razantně odlišovat. Očekáváme, že v mirandské jazykové oblasti bude postoj mluvčích k jazyku více kladný, přičemž v leonské jazykové oblasti očekáváme postoj více váhavý nebo kritický.
2. V závislosti na rozvinutějším systému právní ochrany mirandštiny se domníváme, že tento minoritní jazyk bude ve zkoumané lokalitě více zastoupen. Zároveň však budeme pozorovat již započatý a probíhající proces folklorizace.
3. Mluvčí leonštiny budou hlavně kvůli nedostatečné právní ochraně minoritního jazyka prokazovat vyšší angažovanost v otázkách bezprostředně souvisejících s touto tematikou. Folklorizace nebude v lokalitě přítomná.
4. Preference týkající se užívání minoritního jazyka se budou stran mluvčích soustředit v největší míře na rodinné prostředí. Možné užívání minoritního jazyka i mimo tuto doménu předpokládáme pouze v případě mirandštiny.

První hypotéza byla dle našeho nejlepšího úsudku potvrzena. Portugalsko jako stát dlouhou dobu považovaný za monolingvní se před rokem 1999 jazykovými otázkami ve vztahu k jazykům minoritním a jejich postavení v portugalské společnosti nezabýval a vlastně ani zabývat nemusel. V reakcích respondentů je pak patrný stejně pozitivní postoj k jejich portugalské identitě jako k té mirandské. Španělsko jako konglomerát rozličných etnik a jazykových

variet prošlo ve 20. století razantní kulturní unifikací, která se v důsledku projevuje v posunu vnímání a pojmenovávání jazykové reality v multilingvních oblastech. Španělskou identitu pak hodnotíme do jisté míry jako nadřazenou té minoritně jazykové, v našem případě leonské.

Druhá hypotéza byla částečně potvrzena i částečně vyvrácena. Mirandština se jednoznačně podílí na utváření profilu mirandské jazykové oblasti, jak bylo popsáno výše. Domníváme se, že v následujících letech se úsilí nejenom ALCM projeví v instalaci dalších dopravních a uličních cedulí, ale také v realizaci nových projektů revitalizační povahy. Stupeň přítomnosti folklorizace je problematické odhadnout. Tradice spjaté s existencí minoritního jazyka jsou oproti leonské jazykové oblasti velmi početné – zde zmiňme např. tanec *dança dos pauliteiros de Miranda*, hru na tradiční hudební nástroje, především mirandské dudy, nebo nošení pláště *capa de honras* během důležitých událostí a oslav. Mirandský jazyk pak dle našeho názoru dotváří profil lokality jako zajímavé turistické destinace, z čehož se nejspíš snaží čerpat i místní podniky. Ty především ve městě Miranda do Douro, kde se mirandsky majoritně nemluví, uvádějí svá menu v mirandštině a vylepují si cedulky, jimiž stvrzují schopnosti personálu hovořit mirandsky. V tomto vidíme nejvýraznější projevy folklorizace jazyka v dané oblasti.

Co se týče třetí hypotézy, ta byla jednoznačně vyvrácena. Většina respondentů současný právní rozměr ochrany leonštiny vnímala jako dostačující, přičemž dle jejich vlastních vyjádření by se otázka zachování leonštiny měla vydat spíše než směrem revitalizace evidentně směrem zaznamenání způsobů vyjadřování pro potřeby antropologického a etnologického výzkumu. Folklorizaci regionu tím pádem vnímáme jako mírně až značně rozvinutou. Výraznou angažovanost na poli ochrany, podpory a šíření leonštiny jsme pozorovali prakticky pouze v případě mluvčích, kteří nás během fáze výzkumu v leonské jazykové oblasti doprovázeli a zároveň spolupracovali s jednou z výše jmenovaných kulturních institucí (Faceira).

Poslední námi stanovená hypotéza byla potvrzena. Minoritní jazyky se v nejvyšší možné míře vyskytovaly pouze na úrovni osobního a rodinného prostředí. Další jazykové domény byly zastoupeny mirandštinou minimálně,

leonštinou prakticky vůbec. Jsme toho názoru, že omezené zachování minoritního jazyka v rodinném kruhu je dáno jednak jeho slabým ekonomickým potenciálem, ale především nedůsledným mezigeneračním přenosem. Slabý ekonomický potenciál spolu s nedůsledným mezigeneračním přenosem podle nás představují největší problematické aspekty, které se podílí na současném stavu celé oblasti západních astursko-leonských jazyků.

V závěru této práce tedy můžeme konstatovat, že cíle práce byly naplněny: zhodnotili jsme teoretická východiska, která byla později aplikována na oblast Pyrenejského poloostrova. Následně jsme popsali jazykovou realitu a jazyková specifika španělsko-portugalské hranice. V závěru práce jsme se věnovali dvěma západním astursko-leonským jazykům, mirandštině a leonštině, jejich současnou jazykovou situaci jsme zhodnotili na základě výsledků terénního výzkumu. Ačkoliv se jazyková realita španělsko-portugalského pomezí kromě galicijštiny častokrát nachází na okraji zájmu lingvistů a filologů, jsme přesvědčení, že nabízí mnoho zajímavého materiálu, který si zaslouží zpracovat a dostat se tak blíže nejenom k odborné, ale také i k široké veřejnosti.

3) Kompletní bibliografie

Alvar, M. (1961): Hacia los conceptos de lengua, dialecto y hablas. *Nueva Revista de Filología Española*, 15, 51-60.

Álvarez Martínez, M. A. (1996): Extremeño. In M. Alvar (Ed.), *Manual de dialectología hispánica. El español de España* (pp. 171-182). Barcelona: Ariel.

Ariza Viguera, M. (1987): La conciencia lingüística y el problema del habla de Extremadura. In A. V. Camarasa, M. A. Viguera & A. S. Plans (Eds.), *El habla en Extremadura* (pp. 21-24). Mérida: Editora Regional de Extremadura.

Baldauf, R. B. (2012): Introduction – Language Planning: Where have we been? Where might we be going? *Revista Brasileira de Linguística Aplicada*. 12, 2, 233-248.

Barrenechea, A. & Pintado, E. (1972): *La Raya de Portugal. La frontera del subdesarrollo*. Madrid: Cuadernos para el Diálogo.

Barros, V. F. & Guerreiro, L. M. (2005): *Dicionário de Falares do Alentejo*. Porto: Campo de Letras.

Baetens Beardmore, H. (2000): *Bilingualism: Basic Principles*. San Diego: College Hill Press.

Bartolomé Pérez, N. (2007): Entre Asturias y Miranda. La recuperación de la llingua en Lleón y Zamora. *Lletres Asturianas*, 94, 27-55.

Bartolomé Pérez, N. (2011): Llingua y lliteratura en Llión. *Faceira – publicación cultural zamorana*, 2, 2, 6-25.

Billig, M. (2013): *Learn to write badly: how to succeed in social sciences*. Cambridge: Cambridge University Press.

Blommaert, J. (2023): *Jazyková krajina jako kronika komplexity: etnografický pohled na superdiverzifikovanou společnost*. Praha: Karolinum.

Bloomfield, L. (1933/1984): *Language*. Chicago: University of Chicago Press.

Braunmüller, K. (2007): Receptive multilingualism in Northern Europe in the Middle Ages: A description of a scenario. In J. D. ten Thije & L. Zeevaert (Eds.), *Receptive Multilingualism: Linguistic Analyses, Language Policies, and Didactic Concepts* (pp. 25-48). Philadelphia: J. Benjamins Pub. Co.

Brown, J. R. (2018): Language maintenance among the Hutterites. *Yearbook of German-American Studies*, 52, 1-18.

Brown, J. R. & Salmons, J. (2022): A verticalization theory of language shift. In J. R. Brown (Ed.), *The Verticalization Model of Language Shift: The Great Change in American Communities* (pp. 1-24). Oxford: Oxford University Press.

Browning, R. (1982): Greek diglossia yesterday and today. *International Journal of the Sociology of Language*, 35, 49-68.

Burke, P. (2004): *Jazyky a společenství v raně novověké Evropě*. Praha: NLN – Nakladatelství Lidové Noviny.

Cabanas, A. M. (2006): *Carregos: Contrabando na Raia Central*. Lisboa: Artemágica.

Caballero Arencibia, A. (2009): Fronteras compartidas: La Raya Centro-Ibérica. *Revista de Estudios Extremeños*. 65, 1, 417-448.

Cahen, M. (2009): *Le Portugal Bilingue. Histoire et droits politiques d'une minorité linguistique: la communauté mirandaise*. Rennes: Presses Universitaires de Rennes.

Calderón Vázquez, F. J. (2015): Repasando la frontera hispano-portuguesa: conflicto, interacción y cooperación transfronteriza. *Estudios fronterizos*, 16, 31, 65-89.

Calleja Puerta, M. (1998): Nacimiento de la frontera: el destierro portugués del conde asturiano Gonzalo Peláez. *Revista da Faculdade de Letras*, 15, 1, 213-228.

Candel, F. (2013): *Els altres catalans*. Barcelona: Iabutxaca.

Carrasco González, J. M. (1996): Hablas y dialectos portugueses o galaico-portugueses en Extremadura (Parte I: Grupos dialectales. Clasificación de las hablas de Jálama). *Anuario de Estudios Filólogos*, 19, 135-148.

Carrasco González, J. M. (2007): Falantes de dialectos fronteiriços da Extremadura espanhola no último século. *Limite: Revista de los Estudios Portugueses y de la Lusofonía*, 1, 51-69.

Carti, N. (2018): New Speakers, Potential New Speakers, and Their Experiences and Abilities in Scottish Gaelic. In N. P. Ó Murchadha, M. Hornsby, C. Smith-Christmas & M. Moriarty (Eds.), *New Speakers of Minority Languages. Linguistic Ideologies and Practices* (pp. 253–270). London: Palgrave Macmillan.

Catalán Menéndez-Pidal, D. (1956): El asturiano occidental. Examen sincrónico y explicación diacrónica de sus fronteras fonológicas (I). *Romance Philology*, 10, 71-92.

Catalán Menéndez-Pidal, D. (1957): El asturiano occidental. Examen sincrónico y explicación diacrónica de sus fronteras fonológicas (II). *Romance Philology*, 11, 120-158.

Cayetano Rosado, M. (2016): Los años sesenta en la Raya extremeño-alentejana: entre la pobreza, la represión y la emigración. *Revista de Estudios Extremeños*, 72, 1, 685-704.

Clyne, M. (2003): *Dynamics of Language Contact*. Cambridge: Cambridge University Press.

Cockroft, K., Wigdorowitz, M. & Liversage, L. (2017): A multilingual advantage in the components of working memory. *Bilingualism: Language and Cognition*, 22, 1-15.

Costas González, X. H. (2022): *Persente i feturo de la lhéngua mirandesa: Studo de ls usos, atitudes i cumpetências lhenguísticas de la populaçon mirandesa*. Vigo: Universidade de Vigo.

Coulmas, F. (1987): What writing can do to language: some preliminary remarks. In S. Battestini (Ed.), *Developments in Linguistics and Semiotics, Language Teaching and Learning, Communication Across Cultures* (pp. 107-129). Washington, D.C.: Georgetown University Press.

Cramer, K. (2000): *Language, the Novelist and National Identity in Post-Franco Catalonia*. Oxford: University of Oxford.

Cruz Coelho, M. H. (1994): La génesis y afirmación del reino de Portugal. In Universidad de Salamanca (Eds.), *Pueblos, naciones, y estados en la historia* (pp. 11-28). Salamanca: Universidad de Salamanca.

De Azevedo Maia, C. (1977): *Os falares fronteiriços do Concelho do Sabugal e da vizinha Região de Xalma e de Alamedilla*. Coimbra: Faculdade de Letras da Universidade de Coimbra.

De Witte, B. (2004): The constitutional resources for an EU minority protection policy. In G. N. Toggenburg (Ed.), *Protection and the Enlarged European Union: The Way Forward* (pp. 107-124). Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative. Open Society Institute.

Delsing, L.-O. & Lundin-Åkesson, K. (2005): *Hållet språket ihop i Norden?: En forskningsrapport om ungdomars förståelse av danska, svenska och norska*. København: Nordisk Miniserråd.

Dendrinos, B. (2018): Multilingualism language policy in the EU today: A paradigm shift in language education. *Training Language and Culture*, 2, 3, 9-28.

Diamond, J. (2010): The benefits of multilingualism. *Science*, 330, 332-333.

Dondolewski, B. (2021): (Non)fuzziness of identity in the Spanish-Portuguese borderland: the case of the linguistic community of A Fala de Xálima (Spain). *Acta Baltico-Slavica*, 45, 1-20.

Ehala, M. (2010): Refining the notion of ethnolinguistic vitality. *International Journal of Multilingualism*, 7, 4, 363-378.

Fellman, J. (1975): On „diglossia“. *Language Sciences*, 34, 38-39.

Ferguson, C. A. (1959): Diglossia. *Word*, 15, 325-340.

Ferguson, C. A. (1991): Epilogue: diglossia revisited. In A. Elgibali (Ed.), *Understanding Arabic: Essays in Contemporary Arabic Linguistics in Honor of El-Said Badawi* (pp. 49-67). Cairo: American University in Cairo Press.

Fernandes, J. F. (2003): *Mirandês e sendinês. Dois falares*.

Fernandes Reis, L. P. (2017): Riodonorês e quadramilês: um estudo histórico e sociolinguístico. *Mandinga – Revista de Estudos Linguísticos*, 1, 1, 20-38.

Fernández Chapman, C. (2019a): Estigma e ideología lingüística alrededor del

leonés. *Lletres Asturianes*, 121, 135-150.

Fernández Chapman, C. (2019b): A vueltas con la recuperación del leonés. *Añada: revista d'estudios llioneses*, 1, 59-70.

Fernández-Ordóñez, I. (2004): Alfonso X. el Sabio en la historia del español. In R. Cano (Ed.), *Historia de la lengua española* (pp. 381-422). Barcelona: Ariel.

Ferreira Barros, M. (1995): O mirandês e as línguas do noroeste peninsular. *Lletres Asturianes*, 57, 7-22.

Ferreira, A.V. (2014): *Modernidade e tradição na cultura mirandesa: as danças de Pauliteiros de Miranda no contexto contemporâneo*. Dissertação de mestrado. Braga: Universidade do Minho.

Field, F. W. (2011): *Key Concepts in Bilingualism*. Houndmills: Palgrave Macmillan.

Fishman, J. A. (1964): Language maintenance and language shift as a field of inquiry. A definition of the field and suggestions for its further development. *Linguistics*, 9, 32-70.

Fishman, J. A. (1991): *Reversing Language Shift: Theoretical and Empirical Foundations of Assistance to Threatened Languages*. Clevedon: Multilingual Matters.

Fishman, J. A. (Ed.) (2001): *Can Threatened Languages Be Saved? Reversing Language Shift, Revisited: A 21st Century Perspective*. Clevedon: Multilingual Matters.

Fishman, J. A. & García O. (Eds.) (2010): *Handbook of Language and Language Identity: Disciplinary and Regional Perspectives Volume I*. Oxford: Oxford University Press.

Frangoudaki, A. (2002): Greek societal bilingualism of more than a century. *International Journal of the Sociology of Language*, 157, 101-107.

Frey, B. E. (2013): *Towards a general theory of language shift: A case study in Wisconsin German and North Carolina Cherokee*. Ann Arbor: ProQuest LLC.

Gal, S. (1987): 39. Linguistic Repertoire. In U. Ammon, N. Dittmar, K. Mattheier & P. Trudgill (Eds.), *Sociolinguistics / Sociolinguistik – Volume 1* (pp. 286-292). Berlin, Boston: De Gruyter Mouton.

García Arías, X. L. & González Riaño, X. A. (2006): *Estudiu sociollingüístico de Lleón. Identidá, conciencia d'usu y actitúes llingüístiques nes fasteres que llenden con Asturias*. Oviedo: Academia de la Llingua Asturiana.

García Arías, X. L. & González Riaño, X. A. (2008): *Estudiu sociollingüístico de Lleón. Identidá, conciencia d'usu y actitúes llingüístiques de la población lleonesa*. Oviedo: Academia de la Llingua Asturiana.

García Gil, H. (2003): Llingua y lliteratura nos cuentos de Caitano A. Bardón. In *Actes del I Conceyu Internacional de Lliteratura Asturiana* (pp. 103-120). Oviedo: Academia de la Llingua Asturiana.

García Gil, H. (2007): El asturiano-leonés central en la provincia de León. In J. R. Morala (Ed.), *Ramón Menéndez Pidal y El dialecto Leonés (1906 – 2006)* (pp. 347-358). León: Instituto castellano y leonés de la lengua.

García Mañá, L. M. (1988): *La frontera hispano-lusa en la provincia de Ourense*. Ourense: Museo Arqueológico Provincial.

García Mouton, P. (1996): *Lenguas y dialectos de España*. Madrid: Arco/Libros, S.L.

Gargallo Gil, J. E. (1996): La Fala de Xálima entre los más jóvenes. Un par de sondeos escolares (de 1991 y 1992). In J. M. Carrasco González & A. Viudas Camarasa (Eds.), *Actas del Congreso Internacional Luso-Español de Lengua y Cultura en la Frontera (Cáceres, 1 a 3 de diciembre de 1994), vol. I* (pp. 333-356). Cáceres: Universidad de Extremadura.

Gargallo Gil, J. E. & Bastardas, M. R. (2007): *Manual de lingüística románica*. Barcelona: Ariel.

Gimeno Menéndez, F. (2003): Historia de la dialectología y sociolingüística españolas. In C. Alemany Bay, B. Aracil Varón, R. Mataix Azuar, P. Mendiola Oñate, E. Valero Juan & A. Villaverde Pérez (Eds.), *Con Alonso Zamora Vicente (Actas del Congreso Internacional „La lengua, la Academia, lo popular, los clásicos, los contemporáneos...“)* (pp. 67-84). Alicante: Publicaciones de la Universidad de Alicante.

Golubović, J. (2016): *Mutual Intelligibility in the Slavic Language Area*. Dissertation in Linguistics (152). Groningen: University of Groningen.

Gómez Bautista, A. (2016): Contributo para uma história do asturo-leonês em Portugal. *Lletres Asturianas*, 115, 89-102.

Gonçalves, E. B. (1988): *Dicionário do falar algarvio. Palavras, expressões e modos de dizer ou de pronunciar usados exclusivamente ou com maior frequência no Algarve. Particularidades fonéticas, morfológicas e sintáticas do Falar Algarvio*. Faro: Região do Turismo do Algarve.

González Salgado, J. A. (2003): La conciencia lingüística de los hablantes extremeños. In C. Alemany Bay, B. Aracil Varón, R. Mataix Azuar, P. Mendiola Oñate, E. Valero Juan & A. Villaverde Pérez (Eds.), *Con Alonso Zamora*

Vicente (*Actas del Congreso Internacional „La lengua, la Academia, lo popular, los clásicos, los contemporáneos...”*) (pp. 725-736). Alicante: Publicaciones de la Universidad de Alicante.

González Salgado, J. A. (2009): Diez problemas de dialectología extremeña. *Revista de Estudios Extremeños*, 65, 1, 347-378.

Grupo Xálima (2018): A fala de Xálima: valverdeiru, lagarteiru, manhegu. Un tesoro luso-extremeño. *Alcántara*, 87, 31-58.

Hansen, E. (1987): Den nordiske sprogfællesskab. In P. Lilius & M. Saari (Eds.), *The Nordic Languages and Modern Linguistic 6. Proceedings of the 6th International Conference of Nordic and General Linguistics in Helsinki, August 18-22 1986* (pp. 7-20). Helsinki: Helsinki University Press.

Hargitai, E. G. (2014): *A situação da língua mirandesa – Bi- e plurilinguismo numa comunidade minoritária no Nordeste de Portugal*. Resumo de tese de doutoramento em Filologia Românica. Budapest: Eötvös Loránd University.

Haugen, E. (1953): *The Norwegian Language in America: A Study in Bilingual Behavior*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Haugen, E. (1959): Planning for a standard language in modern Norway. *Anthropological Linguistics*, 1, 3, 8-21.

Haugen, E. (1972): *The ecology of language*. Stanford: Stanford University Press.

Hernández Rodríguez, J. A. (2009): La recuperación del leonés en Zamora. In J. R. Morala (Ed.), *El leonés en el siglo XXI. Un romance milenario ante el reto de su normalización* (pp. 109-115). León: Instituto castellano y leonés de la lengua.

Hricsina, J. (2015): *Vývoj portugalského jazyka*. Praha: Nakladatelství Karolinum.

Hudson, A. (2002): Outline of a theory of diglossia. *International Journal of the Sociology of Language*, 157, 1-48.

Jiménez Redondo, J. C. (2019): *España y Portugal en los siglos XX y XXI: geopolítica de una vecindad conflictiva*. Granada: Editorial Comares Historia.

Kaplan, R. B. & Baldauf, R. B. (1997): *Language Planning from Practice to Theory*. Bristol: Multilingual Matters.

Kavanagh, W. (2009): Se puede quitar la puerta, pero se queda el marco. Identidades, cambiantes y no cambiantes, en las fronteras europeas. In H. Cairo Carou, P. Godinho & X. Pereiro (Eds.), *Portugal e Espanha entre discursos de*

centro e práticas de fronteira (pp. 155-172). Lisboa: Colibrí.

Kavanagh, W. (2011): Identidades en la frontera luso-española: permanencias y transformaciones después de Schengen. *Geopolítica(s)*, 2, 1, 23-50.

Kazakova, I. E. & Shakhnazaryan, V. (2021): Trends in the transition from multilingual to monolingual space in New Zealand and Mexico. In L. Gomez Chova, A. Lopez & I. Candel Torres (Eds.), *Proceedings of EDULEARN21 Conference 5th-6th July 2021* (pp. 390-395). Valencia: IATED.

Keiser, S. H. (2009): When „speech islands“ aren't islands: Parallel independent development, drift, and minimal levels of contact for diffusion. *Diachronica*, 26, 1, 1-35.

Kroll, J. F. & Dussias, P. E. (2017): The benefits of multilingualism to the personal and professional development of residents of the US. *Foreign Language Annals*, 50, 2, 248-259.

Kroskrity, P. V. (2009): Language renewal as sites of language ideological struggle: The need for „ideological clarification“. In Reyhner, J. & Lockhard, L. (Eds.), *Indigenous Language Revitalization: Encouragement, Guidance and Lesson Learned* (pp. 71-83). Flagstaff: Northern Arizona University.

Lantto, H. (2018): New Basques and Code-Switching: Purist Tendencies, Social Pressures. In N. P. Ó Murchadha, M. Hornsby, C. Smith-Christmas & M. Moriarty (Eds.), *New Speakers of Minority Languages. Linguistic Ideologies and Practices* (pp. 165–187). London: Palgrave Macmillan.

Lapesa Melgar, R. (1942): *Historia de la lengua española*. Madrid: Biblioteca Románica Hispánica – Editorial Gredos.

Lindley Cintra, L. F. (1959): *A linguagem dos Foros do Castelo Rodrigo: contribuição para estudos do leonês e do galego-português do século XIII*. Lisboa: Centro de Estudos Filólogos.

Leite de Vasconcelos, J. (1882): *O Dialecto Mirandez*. Porto: Clavel Editores.

Leite de Vasconcelos, J. (1900): *Estudos de Philologia Mirandesa: Vol. 1*. Lisboa: Imprensa Nacional.

Leite de Vasconcelos, J. (1901): *Estudos de Philologia Mirandesa: Vol. 2*. Lisboa: Imprensa Nacional.

Leite de Vasconcelos, J. (1927): Linguagem de San Martín de Trevejo (Cáceres: Espanha). *Revista Lusitania*, 25, 247-259.

Lewis, M. P. & Simons, G. F. (2010): Assessing endargement: Expanding Fishman's GIDS. *Revue roumaine de linguistique*, 55, 2, 103-120.

Llamazares, J. (2019): *Trás-os-Montes, un viaje portugués*. Barcelona: Pinguin Random House Grupo Editoria.

Lois González, R. C. & Carballo Lomba, A. (2015): La frontera hispano-lusa en la actualidad: una visión geográfica. *Revista de Historiografía*, 23, 191-214.

Lourenço, C. (2000): *Ladoeiro: um falar (a)típico*. Coimbra: A Mar Arte.

Macnamara, J. (1967): The bilingual's linguistic performance – a psychological overview. *Journal of Social Issues*, 23, 2, 58-77.

Magalhães Basto, A. de (1923): *A fronteira hispano-portuguesa, ensaio de geografia e política*. Coimbra: Imprensa da Universidade.

Manso Flores, A. A. & Gil Condé, V. (2022): El influjo del castellano como lengua techo en la Fala del Xálima (Cáceres). *Caracol (Contacto de lenguas, minorías y políticas lingüísticas en el ámbito hispánico)*, 24, 230-259.

Martín, J. L. (2003): La tierra de las „contienidas“, notas sobre la evolución de la raya meridional en la Edad Media. *Norba. Revista de Historia*, 16, 1, 277-293.

Martín Galindo, J. L. (1993): Apuntes socio-históricos y lingüísticos sobre a Fala de Xálima. *Alcántara*, 30, 123-147.

Martín Viso, I. (2002): La formación de la frontera con Portugal y su impacto en Occidente Zamorano (Siglos XII – XIII). *Studia Zamorensia*, 6, 49-74.

Martins, C. S. (2016): Is Mirandese a poor second? – Portuguese linguistic heritage, Será l mirandés l pariente probezainas? – Farienda de la lhéngua en Pertual. In E. Silva, C. Pais, L. S. Pais (Eds.), *Teaching Crossroads – 9th Erasmus Week* (pp. 39-60). Bragança: Instituto Politécnico de Bragança.

Maurud, Ø. (1976): *Nabospråkförståelse i Skandinavien*. Stockholm: Nordiska rådet.

Medina García, E. (2006a): *Contrabando en la frontera de Portugal: orígenes, estructuras, conflicto y cambio social*. Madrid: Universidad Complutense de Madrid, Servicio de Publicaciones.

Medina García, E. (2006b): Orígenes históricos y ambigüedad de la frontera hispano-lusa (La Raya). *Revista de estudios extremeños*, 62, 2, 713-723.

Meirinhos, A., Aguiar, A. R., Salvado, J. (2017): Turismo e identidade cultural: Os pendões mirandeses. *Revista Portuguesa de Estudos Regionais*, 45, 93-111.

Menéndez Pidal, R. (1906/2006): *El dialecto leonés*. Trabajo del Camino: El

Búho Viajero.

Menéndez Pidal, R. (1969): Dos problemas relativos a los romances ibéricos. In M. Alvar (Ed.), *Enciclopedia lingüística hispánica 1* (pp. 29-138). Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas.

Merlan, A. (2009): *El mirandés: situación sociolingüística de una lengua minoritaria en la zona fronteriza portugués-española*. Oviedo: Academia Llingua Asturiana.

Mondéjar, J. (1985): El español, el español meridional y la Constitución de 1978. *Revista de Filología Románica*, 3, 47-68.

Monteagudo, H. (2005): Do uso á norma, da norma ao uso. Variación sociolingüística e estandarización do idioma galego. In Álvarez, R. & Monteagudo, H. (Eds.), *Norma lingüística e variación. Unha perspectiva desde o galego* (pp. 377-436). Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega

Monteagudo, H (2017): *Historia social da lingua galega*. Santiago de Compostela: Editorial Galaxia S.A.

Montenegro Valentín, J. (2010): La crisis sucesoria en la postrimerías del reinado de Alfonso VI de León y Castilla: el partido borgoñón. *Estudios de historia de España*, 12, 2, 369-388.

Montero Curiel, P. (2006): *El extremeño*. Madrid: Arco/Libros, S.L.

Mora, J. & Castanho, R. A. (2020): *Eurociudades ibéricas como botones transfronterizos*. [cit. online 12.8.2020]: <https://www.hoy.es/extremadura/eurociudades-ibericas-botones-20200518213535-nt.html?ref=https:%2F%2Fwww.hoy.es%2Fextremadura%2Feurociudades-ibericas-botones-20200518213535-nt.html>.

Mourinho, A. M. (1987): A língua mirandesa como vector cultural do nordeste português. *Actas das 1.as Jornadas de Cultura e Língua Mirandesa* (pp. 75-87). Miranda do Douro: Câmara Municipal de Miranda do Douro.

Mrva, J. (2017): *Pasivní bilingvismus v rámci Iberského poloostrova*. Diplomová práce. Praha. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.

Mrva, J. (2018): Passive bilingualism in the Iberian Peninsula. *Revista Colombiana de Educación*, 75, 215-242.

Mrva, J. (2020): Multilingüismo receptivo en la Península Ibérica desde la perspectiva actual. *Études Romanes de Brno*, 41, 1, 25-39.

Mrva, J. (2021): Vertikalismus na španělsko-portugalském pomezí. *Časopis pro*

moderní filologii, 103, 1, 74-87.

Mrva, J. & Čermák, P. (2023): Galicijština. In P. Čermák, A. Kořátková, T. Buchtele & J. Mrva, *Jazyková situace v současném Španělsku* (pp. 166-205). Praha: Karolinum.

Navas Sánchez-Eles, M. V. (2020): Aproximación a los estudios de la frontera hispano-portuguesa. *Études Romanes de Brno*, 41, 1, 41-60.

Nekvapil, J. (2010): O historii, teorii a modelech jazykového plánování. *Slovo a slovesnost*, 77, 1, 53-74.

Neústupný, J. V. (2006): Sociolinguistic aspects of social modernization. In U. Ammon, N. Dittmar, K. J. Mattheier & P. Trudgill (Eds.), *Sociolinguistics: An International Handbook of the Science of Language and Society: Volume 3* (pp. 2209-2223). Berlin – New York: de Gruyter.

Ó Murchadha, N. P., Hornsby, M., Smith-Christmas, C. & Moriarty, M. (2018): New speakers, familiar concept? In N. P. Ó Murchadha, M. Hornsby, C. Smith-Christmas & M. Moriarty (Eds.), *New Speakers of Minority Languages. Linguistic Ideologies and Practices* (pp. 1-22). London: Palgrave Macmillan.

O'Rourke, K., Pujolar, J. & Ramallo F. (2015): New speakers of minority languages: The challenging opportunity – foreword. *International Journal of the Sociology of Language*, 231, 1-20.

O'Rourke, K. & Ramallo F. (2011): The native-non-native dichotomy in minority language contexts: Comparisons between Irish and Galician. *Language Problems and Language Planning*, 35, 2, 139-159.

O'Rourke, K. & Ramallo F. (2013): Competing ideologies of linguistic authority amongst new speakers in contemporary Galicia. *Language in Society*, 42, 3, 1-19.

Ohlsson, S. Ö. (1979): *Nordisk radio och television via satellit. Kultur och programpolitisk delrapport. Bilaga 6: Nordisk språkförståelse – igår, idag, imorgon*. Stockholm: Nordiska Ministerrådet.

Paasi, A. (1991): Deconstructing regions: Notes on the scales of spatial life. *Environment and planning*, 23, 239-256.

Pauwels, A. (1986): Diglossia, immigrant dialects and language maintenance in Australia: the case of Limburgs and Swabian. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 7, 13-30.

Piccoli, L. (2011): The European union and minority languages: Evolution, achievements and contradictions in the light of the Treaty of Lisbon. *Interdisciplinary Political Studies*, 1, 20-30.

Pieris, R. (1951): Bilingualism and cultural marginality. *British Journal of Sociology*, 2, 328-339.

Quijada González, D. (2018): La pervivencia del léxico asturleonés en Montehermoso y norte de Extremadura. In Asociación Cultural Coloquios Históricos de Extremadura, *XLVII oloquios Históricos de Extremadura. Dedicados a la Universidad de Salamanca, en el VIII centenario de su fundación (2018) y a su influencia cultural con Extremadura* (pp. 451-474). Salamanca: Universidad de Salamanca

Ramlan, J. K. (2018): Language standardization in general point of view. *Budapest International Research and Critics Institute Journal (BIRCI-Journal)*, 1, 27-33.

Rehbein, J., ten Thije J. D. & Verschik, A. (2012): Lingua Receptiva (LaRa) – remarks on the quintessence of receptive multilingualism. *International Journal of Bilingualism*, 16, 3, 248-264.

Ricento, T. (2000): Historical and theoretical perspectives in language policy and planning. *Journal of Sociolinguistics*, 4, 196-213.

Rindel-Schjerve, R. & Vetter, E. (2007): Linguistic diversity in Habsburg Austria as a model for modern European language policy. In J. D. ten Thije & L. Zeevaert (Eds.), *Receptive Multilingualism: Linguistic Analyses, Language Policies, and Didactic Concepts* (pp. 49-72). Philadelphia: J. Benjamins Pub. Co.

Rodríguez Alonso, M. (2004): Lengua y literatura gallegas. In J. A. Ysern i Lagarda, R. Hernández Caballer, J. Furio Vaya, M. Rodríguez Alonso & P. Urquizu Sarasua. *Introducción a las lenguas y literaturas catalana, gallega y vasca* (pp. 309-559). Madrid: Universidad Nacional de Educación a Distancia.

Rodrigues Santana, M. O. (2007): Antonio Maria Mourinho: em busca de uma cultura e de uma língua esquecidas (o mirandês). In J. R. Morala (Ed.), *Ramón Menéndez Pidal y El dialecto leonés (1906 – 2006)* (pp. 259-294). León: Instituto castellano y leonés de la lengua.

Romero Portilla, P. (2015): Fronteras del aire. Portugal, León y Castilla en el siglo XIII. *Cuadernos de estudios gallegos*, 62, 128, 47-81.

Salgado Fuentes, C. J. (2015): *La evolución de la identidad regional en los territorios del antiguo Reino de León (Salamanca, Zamora, León)*. Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca.

Salmons, J. (2005): The role of community and regional structure in language shift. In L. Hönnighausen, M. Frey, J. Peacock & N. Steiner (Eds.), *Regionalism in the Age of Globalism: Concepts of Regionalism* (pp. 129-138). Madison:

Center for the Study of Upper Midwestern Cultures.

Salvador Plans, A. (1987): *El habla en Extremadura*. Mérida: ERE.

Sánchez Fernández, M. J. (2006): O português raiano. Exemplo: o de Olivença. In J. F. Fernández & G. Redondo (Eds.), *Llengües ignorades* (pp. 67-83). Vic/Terrassa: Emboscali/Amics de les Arts i Joventuts Musicals.

Santos, M. J. M. (1967): *Os falares fronteiriços de Trás-os-Montes*. Tese de doutoramento. Coimbra: Universidade de Coimbra.

Schmenk, B., Breidbach, S. & Küster, L. (Eds.) (2018): *Sloganization in language education discourse. Conceptual thinking in the age of academic marketization*. Clevedon: Multilingual Matters.

Schüppert, A. & Gooskens, C. (2012). The role of extra-linguistic factors in receptive bilingualism: Evidence from Danish and Swedish pre-schoolers. *International Journal of Bilingualism*, 16, 3, 332–347.

Simão, T. (2015): *O falar de Marvão – Património Imaterial Raiano*. Tese de Doutoramento. Évora: Universidade de Évora.

Simão, T. (2020): O falar raiano de Marvão / Valencia de Alcántara – uma variedade linguística em perigo. *Études Romanes de Brno*, 41, 1, 61-86.

Sherman, T. (2013): O jazycích v roli lingua franca (se zvláštním zřetelem k angličtině). *Časopis pro moderní filologii*, 95, 2, 129-140.

Skutnabb-Kangas, T. (1981): *Bilingualism or not: the Education of Minorities*. Clevedon: Multilingual Matters.

Sletsjøe, L. (1967): La position du mirandais. *Studia Neophilologica*, 39, 150-173.

Sloboda, M. & Nábělková, M. (2013): Receptive multilingualism in „monolingual“ media: Managing the presence of Slovak on Czech websites. *International Journal of Multilingualism*, 10, 2, 196-213.

Soñora Abuín, A., Paredes Cajo, R., Portela Parceró, M. & Sartal Lourenzo, A. (1996): Aproximación sociolingüística ó Val do Ríu Ellas (Cáceres). Estudio dos usos e actitudes lingüísticas. In J. M. Carrasco González & A. Viudas Camarasa (Eds.), *Actas del Congreso Internacional Luso-Español de Lengua y Cultura en la Frontera (Cáceres, 1 a 3 de diciembre de 1994)*, vol. I (pp. 407-414). Cáceres: Universidad de Extremadura.

Souto Cabo, J. A. (2008): *Documentos galego-portugueses dos séculos XII e XIII (1139-1270)*. A Coruña: Revista Galega de Filoloxía.

Spolsky, B. (2018): Language policy: From planning to management. In CHUA Siew Kheng, C. (Eds.), *Un(intended) Language Planning in a Globalising World: Multiple Levels of Players at work* (pp. 300-308). Warsaw: De Gruyter Open Poland.

Svobodová, P. (2015): Mirandês, a língua na Terra de Miranda e a sua influência na cultura local. In P. Svobodová (Ed.), *Manifestações de diversidade cultural na área da música, literatura, teatro e língua* (pp. 69-92). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Svobodová, P. (2016): Olivença, filha da Espanha e neta de Portugal. *Romanica Olomucensia*, 28, 1, 93-105.

Tauli, V. (1968): *Introduction to a Theory of Language Planning*. Uppsala: Uppsala Universitet.

ten Thije, J. D. (2003). The transition from misunderstanding to understanding in intercultural communication. In L. Komlósi, P. Houtlosser & M. Leezenberg (Eds.), *Communication and culture. Argumentative, cognitive and linguistic perspectives* (pp. 197–213). Amsterdam: SicSac – International Centre for the Study of Argumentation.

Torkington, K. (2009): Exploring the linguistic landscape: the case of the „golden triangle“ in the Algarve, Portugal. In S. Disney, B. Forchtner, W. Ibrahim & N. Miller (Eds.), *Papers from the Lancaster University Postgraduate Conference in Linguistics and Language Training, Vol. 3: Papers from LAEL PG 2008* (pp. 122-145). Lancaster: Lancaster University Press.

Torre Gómez, H. de la (1982): Portugal, un nacionalismo antiespañol. *Revista de Occidente*, 17, 86-93.

Trillo, J. M. & Paül, V. (2014): The oldest boundary in Europe? A critical approach to the Spanish-Portuguese border: The raia between Galicia and Portugal. *Geopolitics*, 19, 1, 161-181.

Uhlmann, U. B. (1991): *Språkmöten och möttespråk i Norden*. Oslo: Nordisk språksekretariat.

Uhlmann, U. B. (1994): *Skandinaver samtalar. Språkliga och interaktionella strategier i samtal mellan danskar, norrmän och svenskar*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk vid Uppsala Universitet.

Urla, J. (1993): Cultural politics in an age of statistics: numbers, nations, and the making of Basque identity. *American Ethnologist*, 20, 4, 818-843.

Urry, J. (1992): The Tourist Gaze Revisited. *American Behavioral Scientist*, 36, 2, 172-186.

Valeš, M. (2017a): *Proposta da ortografía de A Fala: valverdeñu, lagarteiru, mañegu*. Valverde de Fresno: Asociación Cultural A Nosa Fala.

Valeš, M. (2017b): Community-driven revitalization of A Fala: Experience with the orthography project. In N. Ostler, V. Ferreira & C. Moseley (Eds.), *FEL XXI Communities in Control: Learning Tools and Strategies for Multilingual Endangered Language Communities. Proceedings of the 21st FEL Conference, 19-21 October 2017* (pp. 59-64). Hungerford: Foundation for Endangered Languages.

Velčovský, V. (2011): Typologie jazykové politiky (s příklady z historie existence češtiny ve vícejazyčném státě). *Język, Komunikacja, Informacja*, 6, 15-22.

Verdelho, T. (1993): Falares asturo-leoneses em território português. *Lletres Asturianas*, 50, 7-25.

Vikør, L. F. (2001): *The Nordic Languages – Their Status and Interrelations*. Oslo: Novus Press.

Warren, R. L. (1978): *The community in America*. Chicago: Rand-McNally.

Wei, L. (2010): Dimensions of bilingualism. In Wei, L. (Ed.), *The Bilingualism Reader* (pp. 3-5). New York: Routledge.

Williams, G. (2007): Reversing language shift – a sociological visit. In J. Darquennes (Ed.), *Contact linguistics and language minorities* (pp. 161-177). St. Augustin: Asgard.

Wright, S. (2012): Language policy, the nation and nationalism. In B. Spolsky (Ed.), *The Cambridge Handbook of Language Policy* (pp. 59-79). Cambridge: Cambridge University Press.

Zamora Vicente, A. (1969/1974): *Dialectología española*. Madrid: Editorial Gredos.